

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра педагогіки, методики викладання іноземних мов та
інформаційно-комунікаційних технологій

Курсова робота

з педагогіки на тему: «Співробітництво вчителя і учня в навчанні»

студентки групи СОа 15-20
педагогічного факультету романо-германської
та української філології,
спеціальності 014 Середня освіта,
спеціалізації 014.021 Англійська мова і
література, освітньої програми
Іноземні мови та літератури, методика навчання
іноземних мов і зарубіжної літератури (англійська мова і друга
західноєвропейська мова)
Дахновської Анастасії Василівни

Науковий керівник –
канд. пед. наук, доцент Кудіна В. В.

Кількість балів –
Національна шкала –
Оцінка ЄКТС –

Члени комісії: _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Київ – 2023

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СПІВПРАЦЯ ЯК ОСНОВА УСПІШНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧНЯ ТА ВЧИТЕЛЯ	6
1.1. Педагогіка співпраці – навчання через діалог та об'єднання.....	6
1.2. Способи та прийоми організації успішної співпраці	10
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ СУТНОСТІ.....	14
СПІВРОБІТНИЦТВА ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНЯ В НАВЧАННІ	14
2.1. Аналіз педагогічного досвіду на прикладі шкіл.....	14
2.2 Рекомендації щодо організації успішної співпраці.....	22
ВИСНОВКИ.....	27
РЕЗЮМЕ	28
REZUME	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	32

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Технологія співробітництва є сучасною освітньою технологією особистісно-орієнтованого типу, яка дозволяє реалізувати педагогічні вимоги другого покоління.

Оскільки технологія співпраці має загально-педагогічний характер, вона може застосовуватися дуже широко:

- по-перше, на усіх освітніх ступенях – від дошкільної освіти до підвищення кваліфікації вчителів;

- по-друге, на уроках з різних предметів, починаючи з української мови та математики і закінчуючи такими практико-орієнтованими дисциплінами, як фізкультура, інформатика, технологія, образотворче мистецтво;

- по-третє, на шкільних заходах, де вивчається якийсь новий матеріал – на уроках, класних годинниках, педагогічних радах і навіть батьківських зборах.

Відходить у минуле практика, коли вчитель працює фронтально з цілим класом. Найчастіше організовуються індивідуальні та групові форми роботи на занятті. Цінність технології полягає в тому, що вона допомагає вирішувати дуже важливі завдання на сучасному уроці:

- примушує учня визначати цілі і знаходити способи їх досягнення;
- набагато міцніше утримує увагу учня та активніше залучає його у роботу;

- привчає дітей звертати увагу не лише на свої знання та вміння, а й контролювати засвоєння знань та якість роботи товариша;

- допомагає кожній дитині висловитися, попередньо вислухавши та проаналізувавши відповіді інших. Тобто, в дітей поступово формуються норми співробітництва, культури спілкування, що дозволяє надалі вибудовувати відносини з іншими людьми;

– реалізує виховні завдання: виховання дружби, відповідальності, ініціативності, толерантності до інших.

Практика показує, що разом навчатися не лише легше та цікавіше, а й значно ефективніше. Причому важливо, що ця ефективність стосується не лише академічних успіхів учнів, їхнього інтелектуального розвитку, а й морального зростання. Допомогти другові, разом вирішити будь-які проблеми, розділити радість успіху чи гіркоту невдачі – так само природно, як сміятися, співати, радіти життю.

Головна ідея здобуття знань у співпраці – разом навчатись, а не просто щось виконувати!

Керівники груп та їх склад підбираються за принципом об'єднання школярів різного рівня знань, поінформованості з цього предмету, сумісності учнів, що дозволяє взаємно доповнювати та збагачувати один одного.

Чим відрізняється звичайне групове навчання від навчання у малих групах з технології співробітництва? Ця технологія вирізняється нестандартністю побудови пізнавального процесу. Співробітництво, співтворчість учня та вчителя – обов'язкова основа цієї роботи, у процесі якої формуються комунікативні компетенції.

Застосування педагогіки співробітництва у навчально-виховному процесі сприяє вихованню всебічно розвиненої, високопрофесійної, інтелектуальної особистості, орієнтованої на загальнолюдські цінності, творчої, здатної приймати правильні рішення в кризових ситуаціях, яка не боїться відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній педагогічній науці проблемами співробітництва вчителя і учня в навчанні в різний час приділяли увагу такі науковці, як Т.З. Александрович, В. Андрущенко, І. Бех, О. Власенко, С.У. Гончаренко, Л.В. Гурєєва, В. Дволучанська, В.Ф. Калошин, А. Капінус, А. Лейчук, І.П. Підласий, Л.М. Пінчук, Л. Прокопів, Л. Савенкова,

Н.П. Столярова, І. Табачек, Н. Федорова, Н. Чорноус, В.В. Ягупов та багато інших.

Об'єктом дослідження є навчальний процес.

Предметом дослідження є співробітництво вчителя і учня в навчанні.

Мета дослідження – теоретичне дослідження сутності співробітництва вчителя і учня в навчанні.

Мета роботи передбачає вирішення наступних **завдань**:

- охарактеризувати педагогіку співпраці – навчання через діалог та об'єднання;
- розглянути способи та прийоми організації успішної співпраці;
- провести аналіз педагогічного досвіду на прикладі шкіл;
- навести рекомендації щодо організації успішної співпраці.

Методи дослідження. У курсовій роботі використано наступні методи наукового дослідження: синтез, узагальнення, аналіз наукових джерел, систематизація, діалектичний метод та інші.

Структура. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1. СПІВПРАЦЯ ЯК ОСНОВА УСПІШНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧНЯ ТА ВЧИТЕЛЯ

1.1. Педагогіка співпраці – навчання через діалог та об'єднання

Педагогіка співробітництва має певну подібність із креативною педагогікою, яка передбачає творче ставлення учнів до процесу навчання. Обидва напрямки визначають дитину як творчу індивідуальну особистість, здібності якої необхідно розкрити повною мірою. Можна припустити, що основою цього поняття були ідеї педагогіки Марії Монтесорі і Рудольфа Штайнера, засновника Вальдорфської школи. У Вальдорфській школі індивідуальність будь-якого учня має таку значимість, як і індивідуальність вчителя. У цій системі навчання спільна діяльність учня та вчителя базується на пізнанні та допомозі.

На думку автора Н. Федорової, педагогіка співробітництва є гуманістичним напрямом педагогіки, у якому головним стосовно інших категоріальним поняттям є категорія «співпраця», що виступає як педагогічна цінність, яка формується в навчально-виховній системі [19, с.43].

Основними положеннями педагогіки співробітництва є:

- ставлення до навчання як творчої взаємодії вчителя і учня;
- навчання без примусу;
- ідея важкої мети (ставиться перед учнем якомога складніша мета і вселяється впевненість у її досягненні);
- ідея великих блоків;
- використання опор (опорні сигнали у Шаталова, схеми у Лисенкової тощо);

- самоаналіз (індивідуальне та колективне підбиття підсумків діяльності учнів);

- вільний вибір тем;

- інтелектуальне коло класу;

- творче самоврядування учнів;

- особистісний підхід до навчання та виховання;

- співпраця вчителів;

- співпраця з батьками.

Педагогіка співробітництва створювалася для загальноосвітньої школи. Але сьогодні, коли сучасна вища школа зазнає постійного реформування, можна запитати себе, чи є якісь передумови для застосування педагогіки співпраці у вищих навчальних закладах.

Сьогоднішні виклики часу диктують необхідність змін. У вищій школі зміни відбуваються за багатьма напрямками, й у відносинах педагога та учня, зокрема. Суб'єкт-об'єктні взаємовідносини учасників освітнього процесу все частіше вимагають заміни на суб'єкт-суб'єктної форми, коли два суб'єкти одного процесу повинні діяти разом, бути рівноправними партнерами, становлячи союз менш досвідченого з більш досвідченим, при цьому жоден з них не повинен стояти над іншим. У вищих навчальних закладах така рівність більш наочно здійсненна, оскільки в освітній процес залучені особи, які часто мають зовсім невеликі вікові відмінності і до того ж об'єднані спільними професійними інтересами [20, с.64].

Педагогіка співробітництва, відповідаючи багатьом сучасним вимогам, на нашу думку, може чудово вписатися в освітній процес школи, який готує бакалаври з творчих напрямків. Творча спеціальність у будь-якому навчальному закладі створює особливу атмосферу взаємин, що впливає на процес освоєння професійних знань [3, с.1].

Визначальним чинником, що зумовлює ефективність процесу педагогічної взаємодії, є, безумовно, розуміння і усвідомлення педагогом як

вікових, психологічних особливостей учня, так і його творчої індивідуальності. Творчо обдаровані люди мають підвищену чутливість до навколишнього світу.

Будучи найбільш сприятливим варіантом взаємовідносин, що дозволяє зберегти творчу індивідуальність учня та прищепити йому необхідні професійні знання та вміння, допомогти освоїти професійні компетенції, педагогіка співробітництва може успішно застосовуватися як форма організації предметних, спеціальних дисциплін. Саме в процесі навчання спеціальним дисциплінам, пов'язаним безпосередньо з будь-яким видом мистецтва, необхідно враховувати індивідуальні, особистісні здібності та потреби учня.

Спеціальні творчі дисципліни, як відомо, найчастіше проводяться або у формі індивідуальних занять або в малих групах, при цьому зазвичай використовуються традиційні, перевірені часом технології, коли вчитель подає знання, уміння, а учень їх засвоює. Але останнім часом дедалі більше входить у систему освіти різних рівнях, та й у повсякденне життя суспільства, така форма взаємовідносин як спільна проектна діяльність.

Спільна проектна діяльність, на нашу думку, може, як одна з сучасних форм організації творчих занять, сприяти формуванню якісно іншої форми побудови взаємовідносин вчителя та того, хто навчається, яку можна буде віднести до технології педагогіки співробітництва [12, с.25].

Аналіз проведених досліджень показує, основні ідеї педагогіки співробітництва сприймаються як вчителями, так і учнями. Знову стає актуальною думка, що мало дати людині професійні знання, необхідно допомогти їй стати особистістю. У наш час, коли будь-яка інформація стає легко доступною, процес навчання має тенденцію до самоосвіти, а процес виховання стає дедалі значущим. Освіта стає цілісним культурним процесом, у якому має постати людська особистість. Але особистістю стають не одразу. І тут потрібна підтримка, допомога вчителя, вчителя-наставника. Наставництво дозволяє привнести педагогіку співробітництва до шкіл, де одним із застосовуваних підходів у навчанні є особистісно-орієнтований підхід.

Вважаємо, що з великим успіхом наставництво можна застосувати і у школах. Педагогіка співробітництва, спираючись на наставництво, дозволить створити ситуації успіху, умови творчої самореалізації особистості, не ламаючи творчу індивідуальність.

Педагогічне наставництво, побудоване за принципами педагогіки співробітництва, передбачає спілкування між двома вже дорослими людьми, як наставника і підлеглого, як людей, яким є що сказати одне одному. Суть такого спілкування полягає в тому, щоб стимулювати філософський роздум учня з приводу події, в якій можуть змінитися його погляди, виникнути новий, відмінний від колишнього погляд на світ, погляд, що дозволяє йому відчутти красу і гармонію навколишнього світу, який так необхідний кожному художнику [20, с.64].

Така педагогічна технологія, м'яка за своїми зовнішніми проявами, є дуже складною за внутрішньою суттю, вимагає від вчителя великої душевної віддачі та душевних сил, на відміну від жорсткої авторитарної форми спілкування.

Вчителю, який використовує навіть окремі елементи педагогіки співробітництва, необхідно усвідомлювати, що складні чи прості ситуації ніколи не повторюватимуться, що кожного разу рішення доведеться приймати заново, оскільки кожна людина індивідуальна і неповторна. І тут може допомогти лише життєвий досвід та робота серця. Допомагаючи учню розвиватися як і професійному, творчому, і у особистісному плані, вчителю необхідно велику увагу приділяти розвитку своєї особистості, своїм моральним якостям, підвищувати свій рівень.

Сьогодні в центрі уваги системи освіти в нашій країні – унікальна цілісна гармонійна особистість, яка прагне реалізації своїх можливостей, відкрита для сприйняття всього нового, здатна на усвідомлений вибір у різних життєвих ситуаціях. Виховати таку особистість може лише вчитель, який сам володіє високим моральним та духовним рівнем розвитку, впевнено стоїть на позиціях гуманістичної освіти.

Педагог-гуманіст у всі часи у різних народів постає перед своїми учнями, що несе світло істини, добра, краси. Перевірку часом витримують не всі інноваційні ідеї. Але хочеться вірити, що ідея педагогіки співпраці знайде своє гідне місце як у шкільній освіті, так і у вищій школі [16, с.94].

1.2. Способи та прийоми організації успішної співпраці

Головна ідея навчання у співпраці може бути сформульована так: разом навчатись , а не просто виконувати.

Основні засади навчання у співпраці:

1) Взаємозалежність членів групи, яку можна створити на основі:

- єдиної мети, що досягається лише спільно;
- розподілених внутрішньо групових ролей, функцій;
- єдиного навчального матеріалу;
- загальних ресурсів;
- одного заохочення на всіх [10, с. 162].

2) Особиста відповідальність кожного. Кожен учасник групи відповідає за власні успіхи та успіхи товаришів.

3) Рівна частка участі кожного члена групи. Спільна навчально-пізнавальна, творча та інша діяльність учнів у групі на основі взаємної допомоги та підтримки досягається, як правило, або виділенням внутрішньо-групових ролей, або поділом загального завдання на фрагменти.

4) Рефлексія - обговорення групою якості роботи та ефективності співробітництва з метою подальшого їх вдосконалення.

Таким чином, при навчанні у співпраці особлива увага приділяється груповим цілям та успіху всього колективу, який може бути досягнутий лише в результаті самостійної роботи кожного члена групи у постійній взаємодії з

іншими її членами під час роботи над темою (проблемою, питанням), що підлягає вивченню.

Завдання кожного учня полягає не тільки в тому, щоб зробити щось разом, а й у тому, щоб дізнатися про щось разом, щоб кожен учасник команди опанував необхідні знання, сформував потрібні навички. У цьому важливо, щоб команда знала, чого досяг кожен учень, тобто, вся група має бути зацікавлена у засвоєнні навчальної інформації кожним її членом.

Важливо, що з групою стоїть подвійне завдання:

- з одного боку - досягнення пізнавальної, творчої мети,
- з другого - соціальної чи, скоріш, соціально-психологічної, що полягає у реалізації під час виконання певної культури спілкування.

Під час навчання у співпраці вчитель контролює як успішність виконання завдання групами учнів, а й характер їх спілкування між собою, надання необхідної допомоги одне одному.

Виділяють кілька варіантів організації навчання у співпраці на основі малих груп:

Навчання в малих групах можна використовувати на будь-якому навчальному предметі та на будь-якому ступені навчання. Група, як правило, складається із чотирьох осіб різного рівня підготовленості.

Типова структура уроку:

- а) Пояснення вчителя.
- б) Індивідуальне відпрацювання учнями орієнтовної основи дій.
- в) Робота в групах: загальне для групи та однакове для всіх груп завдання виконується частинами або «по вертушці» з коментарем вголос, виконання контролюється групою.
- г) Індивідуальна перевірка досягнутого з урахуванням тесту.
- д) Оцінювання членів групи, у якому всі учасники однієї групи отримують однакові оцінки [1, с.58].

Навчання у команді з урахуванням турніру відрізняється від попереднього варіанту формою організації перевірки знань учнів: замість

індивідуального тестування проводиться так званий турнір столів. За столами збираються по одному учню від кожної групи. Важливо, що за кожним столом сидять учні рівносильні. Тести досягнень, пропоновані школярам, мають різний рівень складності: «сильному столу» пропонується завдання підвищеного рівня складності, «середньому» - трохи слабше, «слабкому столу» - ще слабше. Кількість балів, яку отримує школяр, що справився із завданням, не залежить від «планки» столу.

Індивідуальна робота у команді вдало використовується під час уроків математики в III - VII класах. При організації групової роботи контроль за формуванням знань та умінь, виконанням домашніх та класних завдань ведуть помічники (оцінювачі) – спеціальні члени групи, які відображають свою роботу у спеціальних журналах. Це робиться для того, щоб у вчителя звільнився час на індивідуальну роботу з окремими групами чи учнями.

«Пила» застосовується тоді, коли навчальний матеріал можна розбити на фрагменти. Причому кількість таких фрагментів має співпадати із числом учасників групи. Як правило, група під час використання методу «пила» включає 5-6 осіб. Тоді кожен учасник призначається відповідальним (експертом) за власний фрагмент навчального матеріалу. Його завдання – не просто вивчити свій фрагмент матеріалу, а й домогтися, щоб усі учасники групи освоїли його. Класичний варіант методу «пила» передбачає, що після групової роботи вчитель організує зустріч експертів із різних груп, які об'єднуються за одним столом, щоб поділитися інформацією один з одним. Після повернення експертів до своїх груп групова робота триває ще деякий час, потім організується індивідуальна перевірка знань. Це може бути як тестування за картками, так і усна відповідь на запитання вчителя, адресована будь-якому члену групи на вибір педагога, або спільна доповідь, підготовлена групою [7, с.19].

Як завжди під час навчання у співпраці, група отримує одну відмітку на всіх. У початковій школі цей метод особливо вдало використовується під час

уроків ознайомлення з навколишнім світом, образотворчого мистецтва, літературного читання (при узагальнюючому повторенні).

Наприклад, у ході повторення на уроці на тему «Природні зони», групи можуть отримати різні завдання, виконуючи які кожна група розповість про тварин, рослини, клімат, працю і побут людей, географічне розташування якої-небудь природної зони.

У ході повторення на уроці образотворчого мистецтва на тему «Народні промисли» групи також можуть отримати різні завдання, пов'язані з історією будь-якого промислу, основними виробами даного промислу та їх призначенням, деякими прийомами, використовуваними матеріалами тощо.

На уроці літературного читання метод «пила» можна застосовувати щодо біографій письменників чи аналізі літературних творів [5, с.112].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ СУТНОСТІ

СПІВРОБІТНИЦТВА ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНЯ В НАВЧАННІ

2.1. Аналіз педагогічного досвіду на прикладі шкіл

Урок навколишнього світу у 4 класі «Розширення знань про землю»

Тема: Розширення знань про землю.

Цілі:

- познайомити учнів із новими поняттями: паралелі (широта), меридіани (довгота), новими іменами: Х. Колумб, Ф. Магеллан, Васко да Гама;
- розвивати пам'ять, вміння систематизувати вивчений матеріал, навчити робити самостійний вибір із запропонованих варіантів, оцінюючи свій рівень знань, розвивати інтерес до предмета;
- виховувати комунікативні якості: вміння працювати в парі, в групі, розвивати почуття відповідальності, взаємодопомоги.

Хід уроку

1. Організаційний момент.
2. Перевірка засвоєння попередньої теми.
3. Актуалізація опорних знань.
4. Вивчення нового матеріалу.
 - а) Практична робота.
 - Б) Робота у групах.

Дії вчителя

Вчитель: Тепер європейці мають все: легкі каравели, компас, карти, знання градусної сітки. З'явилася можливість вийти у відкритий океан. Вони вирушають... Звісно, у подорожі!

- Яких мандрівників ви знаєте?
- Чи легко вам дається для вивчення матеріал про мандрівників?

– Чому? (відповіді дітей).

Вчитель: Працюючи у групі, ми зможемо дізнатися одразу про кількох мандрівників та допомогти один одному. Група № 1 вивчатиме Христофора Колумба, № 2 – Васко да Гама, № 3 – Фердинанда Магеллана та № 4 – українських мореплавців, які здійснювали подорожі та відкривали нові землі.

Слухайте уважно своїх товаришів, найважливішу інформацію потрібно буде записати у зошит.

(Завдання розкладені на кожному столі в конверті.) На столі зошита, в який учень записує те, що він дізнався, у своїй групі.

Вчитель: Згадаймо правила роботи у групах.

Діти відповідають:

Слухати один одного.

Приходити до єдиної думки.

Не перебивати свого товариша.

Поважати думку один одного.

Вчитель: Користуємося столом, де є додаткова інформація.

Пам'ятайте, що за додатковою інформацією ви можете звернутися і до мене.

Чия група буде готова, показуєте готовність, з'єднавши та піднявши руки вгору. (діти розподіляються за групами).

Вчитель: Тепер слухаємо мене дуже уважно. Вам потрібно помінятися місцями так, щоб за кожним столом сиділи діти з різних груп, один із групи залишається на своєму місці (Діти міняються місцями, вчитель допомагає дітям).

– Молодці, хто готовий, чекає на інших.

– Кожен із вас прийшов із різних груп і тепер кожен із вас має розповісти те, що він дізнався за своїм столом та заповнити таблицю у зошиті. Наприкінці вашого пояснення у кожного буде заповнена вся таблиця. А коли ви розповісте, ми все перевіримо (вчитель допомагає дітям, кожна дитина розповідає те, що

вона дізналася і записала за своїм столом). Під час її розповіді діти заповнюють таблиці, у результаті в зошиті з'являється запис про всіх мандрівників, про яких дізналися діти.

Заплановані результати УУД:

- вміти оформлювати свої думки в усній формі, слухати та розуміти мову інших (Комунікативні УУД);

- вміти орієнтуватися у своїй системі знань; здійснювати аналіз об'єктів (Пізнавальні УУД);

- вміти оформлювати свої думки у письмовій формі (Комунікативні УУД);

-плекати навчально-пізнавальний інтерес до нового навчального матеріалу та способів вирішення нового приватного завдання (Особистісні УУД);

- допускати можливість існування у людей різних точок зору, у тому числі тих, що не збігаються з його власними, та орієнтуватися на позицію партнера у спілкуванні та взаємодії;

- враховувати різні думки та прагнути до координації різних позицій у співпраці;

- формулювати власну думку та позицію.

- домовлятися та приходити до спільного рішення у спільній діяльності, у тому числі у ситуації зіткнення інтересів (Комунікативні УУД).

5. Рефлексія.

6. Перевірка знань.

7. Підсумок.

Таким чином, використання технології співробітництва на уроках допомагає вчителю розвинути в дітях самостійність, відповідальність, вміння адаптуватися до ситуації, що склалася, вміння працювати зі словниками та іншою довідковою літературою. Найголовніше – самостійно здобувати знання, самореалізуватися та соціалізуватися у сучасному світі [9,с.79].

Нижче наводиться варіант уроку, у якому реалізується технологія навчання у співробітництві.

Тема: «Скелет поясів та вільних кінцівок: додатковий скелет. Поєднання кісток».

Мета: вивчити скелет поясів та вільних кінцівок: додатковий скелет; дати поняття про суглоби, напіврухливі та нерухомі сполуки кісток.

Завдання:

1) освітні – проконтролювати знання та досягнення учнів на тему «Опорно-рухова система»; вивчити скелет поясів та вільних кінцівок: додатковий скелет; дати поняття про суглоби, напіврухливі та нерухомі сполуки кісток; закріпити отримані під час уроку знання;

2) виховні – формування наукового світогляду;

3) розвиваючі - розвиток навичок роботи у групі, і навіть розвиток пам'яті та уваги.

Тип уроку: комбінований.

Методи та методичні прийоми:

а) словесні – пояснення;

б) наочні – електронна презентація «Додатковий скелет. Поєднання кісток»; таблиця «Скелет людини»;

в) контролю – тест на тему «Опорно-рухова система»;

г) закріплення – робота з цифровими освітніми ресурсами «Скелет руки», «Скелет ноги»;

д) педагогічна технологія – навчання у співпраці (або технологія роботи у малих групах).

Обладнання: екран, проектор, ноутбук, електронна презентація «Додатковий скелет. З'єднання кісток», таблиця «Скелет людини».

План уроку:

1. Організаційний момент (1 хв).

2. Цілепокладання (2 хв).

3. Контроль знань та досягнень учнів (8 хв).

4. Вивчення нового матеріалу (27 хв).
5. Закріплення (5 хв).
6. Підбиття підсумків (2 хв).
7. Завдання додому (1 хв).

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Організація та вітання учнів. Виявлення відсутніх.

II. Цілепокладання. Повідомлення мети уроку та його основних етапів.

III. Контроль знань та досягнень учнів. Вчитель проводить тест на тему «Опорно-рухова система». Тест розроблений для двох варіантів. Для цього вчитель кожному учневі роздає аркуш із тестом необхідного варіанту. Вчитель коротко інструктує учнів про правильне виконання тесту. На виконання тесту учням відводиться 8 хвилин.

IV. Вивчення нового матеріалу. Вчитель оголошує число і тему уроку, записує її на дошці, а учні у зошитах.

На етапі вивчення нового матеріалу вчитель використовує таку педагогічну технологію як навчання у співпраці або технологія роботи в малих групах. Для цього вчитель ділить клас на 5 груп.

Далі вчителем проводиться короткий інструктаж про майбутню роботу:

- 1) кожна група уважно вивчає запропоновані на аркуші завдання;
- 2) у виконанні завдання бере участь вся група;
- 3) ознайомлення групи із навчальним матеріалом;
- 4) розподіл завдань усередині групи;
- 5) обговорення загального завдання групи, зауваження, доповнення, узагальнення;
- 6) підбиття підсумків групового завдання;
- 7) виступ групи та повідомлення вивченого матеріалу всьому класу.

Після цього вчитель видає кожній групі лист із завданням. Завдання в усіх груп різні.

Завдання для груп:

I група

1. Які відділи скелета людини належать до додаткового?
2. Уважно вивчіть пояс верхніх кінцівок – які кістки входять до складу цього поясу? Вкажіть ці кістки на таблиці «Скелет людини».
3. Яку функцію вони виконують?
4. Наведіть цікаві факти про пояс верхніх кінцівок.

II група

1. Уважно вивчіть скелет вільної верхньої кінцівки – які кістки входять до її складу?
2. Використовуючи таблицю «Скелет людини», продемонструйте кістки, що входять до складу вільної верхньої кінцівки.
3. Яку функцію вони виконують?
4. Наведіть цікаві факти про вільну верхню кінцівку.

III група

1. Уважно вивчіть пояс нижніх кінцівок – які кістки входять до складу цього поясу?
2. Використовуючи таблицю «Скелет людини», продемонструйте кістки, що входять до поясу нижніх кінцівок.
3. Яку функцію виконує пояс нижніх кінцівок і кістки, що входять до його складу?
4. Наведіть цікаві факти про цей відділ скелета.

IV група

1. Уважно вивчіть кістяк вільної нижньої кінцівки – які кістки входять до її складу?
2. Використовуючи таблицю «Скелет людини», продемонструйте кістки, що входять до складу вільної нижньої кінцівки.

3. Які функції виконує вільна нижня кінцівка та кістки, що входять до її складу?

4. Наведіть цікаві факти про цей відділ скелета.

V група

1. Уважно вивчіть усі 3 типи з'єднання кісток: нерухомі, напіврухомі та рухливі.

2. Розкажіть, як з'єднані між собою кістки в кожному випадку.

3. Наведіть приклади кожного типу з'єднання кісток, використовуючи таблицю «Скелет людини».

4. Наведіть цікаві факти про з'єднання кісток.

Для виконання завдань групам виділяється 8 хвилин. Після виконання завдань група виступає із матеріалом, а весь клас продовжує заповнення таблиці «Скелет людини», розпочатої на минулому уроці. Відповіді груп супроводжуються електронною презентацією «Додатковий скелет. Поєднання кісток».

Після заповнення таблиці, журі виставляють оцінки групам за допомогою аркуша оцінювання.

V. Закріплення. Як закріплення вчитель організовує роботу учнів із цифровими освітніми ресурсами «Скелет руки», «Скелет ноги». Учні по одному підходять до дошки та обирають необхідну відповідь. Якщо відповідь обрана неправильна, то учневі пропонується повернутися і спробувати ще раз. Якщо учнем обрано всі правильні варіанти, він успішно освоїв новий матеріал.

VI. Підбиття підсумків. Коротке повідомлення про те, що було зроблено на уроці. Характеристика роботи груп. Коментарі оцінок, виставлення позначок у щоденник та журнал.

VII. Завдання додому. Вивчити § 12, відповіді на запитання після нього, вивчити таблицю «Скелет людини»; скласти кросворд із 15 слів [14, с.66].

Педагогіка партнерства є рамковою концепцією, а це означає, що кожен навчальний заклад може вибрати для себе найбільш зручну модель. Вибір

зручного для всіх формату співпраці може стати першим кроком у великій спільній роботі, яку школа проводитиме за підтримки батьків.

Знаючи досвід інших країн щодо впровадження педагогіки партнерства, українські освітяни та батьки можуть визначити, що їм найбільше підходить [6, с.552].

Тож, розглянемо досвід деяких країн в сфері співробітництва учня та вчителя.

Реформи, розпочаті в Польщі в 1990-х і 2000-х роках, визначили батьків і педагогів як рівноправних і відповідальних за всебічний і повноцінний розвиток дитини. Залучення батьків до освітнього процесу є запорукою реалізації цього твердження на практиці. У Польщі практикуються не лише регулярні класні збори, а й загальношкільні. Без участі батьківських рад і президій, обраних у кожному класі, школа не приймає жодних ключових рішень. До думки батьків прислуховуються, і якщо у дитини є особливі потреби чи труднощі, вчитель і батьки спільно та окремо шукають шляхи їх вирішення [9, с.36].

Канадська модель партнерства не передбачає зустрічей у класі. Вони є або загальношкільними, або індивідуальними. Проте відсутність регулярних класних зустрічей не впливає на якість співпраці та спілкування. Замість загальних зборів батьки та вчителі спілкуються або онлайн, або за допомогою спеціальних папок для листування. Там вчитель може розмістити інформацію про успішність, новини чи запитання, а батьки, ознайомившись з матеріалами, можуть надати свою відповідь, зауваження чи пропозиції.

Подібна модель працює і у Фінляндії. Спілкування вчителів і батьків відбувається в державній онлайн-системі. Загальні батьківські збори за участю педагогічного колективу проводяться двічі (у молодших класах) або один раз (у старших класах) на рік. Учителі спільно з батьками та учнями планують навчальні програми на півріччя або рік. Після закінчення цього періоду учні проводять самооцінювання, це перевіряється викладачем, і залежно від результатів, навчальний план на наступний період може бути скоригований.

У Швеції практикуються індивідуальні зустрічі батьків з учителями, метою яких є створення індивідуальних траєкторій учнів. Разом з формальними моделями використовуються також виховні зустрічі з батьками і навіть вечірки чи зустрічі в кафе. Школа ставиться до батьків як до центру підтримки та розвитку, а батьки довіряють школам і при необхідності долучаються до співпраці [15, с.155].

Досвід запровадження педагогіки партнерства в інших країнах чітко показує, що не можна використовувати всі можливі формати для організації продуктивної співпраці. Учасники процесу, маючи одну мету, самі вибирають саме ті моделі, які є для них найбільш зручними.

2.2 Рекомендації щодо організації успішної співпраці

Ефективність розвитку відносин співпраці вчителя та учнів залежить від організації ситуації успіху, що забезпечує перехід учнів з позиції об'єкта педагогічного впливу та впливу («опіка») на позицію суб'єкта взаємодії з учителем («співпраця»), залежно від функцій та психолого-педагогічних умов її реалізації. Ефективність процесу розвитку відносин співробітництва у системі вчитель-учень визначається застосуванням педагогічної технології створення ситуації успіху, яка створюється послідовно на кожному етапі навчальної діяльності (стимулюючо-мотиваційному, операційно-діяльному, оціночно-результативному) та на кожному етапі взаємодії вчителя та учнів («опіка», «наставництво», «партнерство», «співпраця») через використання комплексу стимулюючих прийомів [1, с.8].

За роки свого розвитку педагогіка співпраці зазнала безліч змін, що стали результатом недосконалості як самої системи освіти, так і менталітету суспільства. Педагогіка співробітництва для більшості рядових педагогів є досить складною в практичній реалізації. Справа в тому, що сама ідея розрахована на адекватну взаємодію обох сторін – педагогів та учнів. І якщо педагоги в переважній більшості докладують певних зусиль для досягнення

максимальної взаємодії та взаєморозуміння з учнями, то серед учнів поки що часто зустрічаються ліниві та несамотійні.

Підтримка діалогу з такими дітьми не кожному під силу.

Тим не менш, педагогіка співпраці з кожним роком доводить свою необхідність задля досягнення головної мети сучасного світу – створення нового гуманного суспільства, вільного від тоталітаризму та офіціозу.

Подолати інертність мислення та вийти на якісно новий рівень побудови системи освіти та виховання – ось головне завдання сучасної педагогіки. Для його виконання педагогу необхідно використовувати у своїй роботі не тільки стандартні методи ведення уроку, а й більшою мірою проявляти ініціативу та будувати процес навчання та виховання в такий спосіб, щоб учень був у нього залучений [8].

Як інструменти педагогіки співпраці можна використовувати:

- цікаву та захоплюючу розповідь,
- відверту бесіду,
- справедливу та незалежну оцінку,
- заохочення творчих успіхів,
- особистий приклад,
- зустріч з цікавими людьми,
- спільний пошук рішень тощо [4, с.87].

Педагогу необхідно спочатку самому навчитися мислити комплексно, поєднуючи у своїй роботі всі доступні способи досягнення цілей та виконання поставлених завдань.

В рамках колективу відносини співробітництва встановлюються між вчителями, адміністрацією, учнівськими та вчительськими організаціями; принцип співробітництва поширюється і на всі види відносин учнів, вчителів та керівників з навколишнім соціальним середовищем (батьками, сім'єю, громадськими та трудовими організаціями).

У педагогіці співробітництва виділяють чотири напрями:

1. Гуманно-особистісний підхід до дитини. У центр шкільної освітньої системи ставиться розвиток усієї цілісної сукупності якостей особистості [13, с.45].

Новий погляд на особистість представляють такі позиції:

- особистість проявляється, виступає у ранньому дитинстві, дитина у школі – повноцінна людська особистість;
- особистість є суб'єктом, а не об'єктом у педагогічному процесі;
- особистість – мета освітньої системи, а не засіб для досягнення будь-яких зовнішніх цілей;
- кожна дитина має здібності, багато дітей талановиті;
- пріоритетними якостями особистості є вищі етичні цінності (доброта, любов, працьовитість, совість, гідність, громадянськість та ін.).

Гуманізація та демократизація педагогічних відносин.

Особистісні відносини є найважливішим фактором, що визначає результати навчально-виховного процесу.

Гуманне ставлення до дітей містить: педагогічну любов до дітей, зацікавленість у їхній долі; оптимістичну віру у дитину; співробітництво, майстерність спілкування; відсутність прямого примусу; пріоритет позитивного стимулювання; толерантність до дитячих недоліків.

Навчання без примусу. Основним змістом нових відносин є скасування примусу як негуманного засобу, який не дає результату.

Нове трактування індивідуального підходу. Суть нового індивідуального підходу в тому, щоб йти в системі освіти не від навчального предмета до дитини, а від дитини до навчального предмета, йти від тих можливостей, які має дитина, вивчати його з урахуванням потенційних можливостей, які необхідно розвивати, удосконалювати, збагачувати.

До нового трактування індивідуального підходу належить: відмова від орієнтування на середнього учня; пошук найкращих якостей особистості; застосування психолого-педагогічної діагностики особистості; облік особливостей особистості у навчально-виховному процесі; прогнозування

розвитку особистості; конструювання індивідуальних програм розвитку, його корекція [17, с.164].

Формування позитивної Я-концепції особистості. Я-концепція - це система усвідомлених та неусвідомлених уявлень особистості про саму себе, на основі яких вона будує власну поведінку.

У шкільні роки Я-концепція – це основа внутрішнього стимулюючого механізму особистості. Позитивна, мажорна Я-концепція (Я подобаюсь, Я здатний, Я значу) сприяє успіху, ефективній діяльності, позитивним проявам особистості. Негативна Я-концепція (Я не подобаюсь, не здатний, не потрібен) заважає успіху, погіршує результати, сприяє зміні особистості у негативний бік [18, с.196].

2. Дидактичний активізуючий та розвиваючий комплекс.

Відкриваються нові принципові підходи та тенденції у вирішенні питань «чому» та «як» навчати дітей; зміст навчання розглядається як засіб розвитку особистості, а не як самодостатня мета школи; навчання ведеться узагальненим знанням, вмінням та навичкам та способам мислення; інтеграція, варіативність; використовується позитивна стимуляція.

3. Концепція виховання.

Концептуальні положення педагогіки співпраці відображають найважливіші тенденції, згідно з якими розвивається виховання у сучасній школі: перетворення школи Знання на школу Виховання; постановка особистості школяра у центр усієї виховної системи; гуманістична орієнтація виховання, формування загальнолюдських цінностей; розвиток творчих здібностей дитини; відродження національних та культурних традицій; поєднання індивідуального та колективного виховання.

Ідеологія та технологія педагогіки співпраці визначає зміст освіти.

4. Педагогізація довкілля. Педагогіка співробітництва ставить школу у провідне, відповідальне становище стосовно інших інститутів виховання, діяльність яких має бути розглянута та організована з позицій педагогічної доцільності.

Найважливішими соціальними інститутами, що формують юну особу, є школа, сім'я та соціальне оточення. Результати визначаються спільною дією всіх трьох джерел виховання. Тому на першому плані перебувають ідеї компетентного управління, співпраці з батьками, вплив на громадські та державні інститути захисту дитинства [21, с.78].

ВИСНОВКИ

Головна ідея навчання у співпраці – разом навчатися у групі, а не просто щось виконувати. Перед учнями постає завдання (мета), яке вони можуть досягти лише сумісними зусиллями. Для вирішення спільного завдання у кожного учня групи є тільки частина загальної інформації.

Існує багато різноманітних варіантів навчання у співпраці. На уроках можливе урізноманітнення цих варіантів, проте неодмінна умова – це чітке, послідовне дотримання основних принципів навчання у співпраці:

- групи учнів формуються вчителем з урахуванням психологічної сумісності дітей. При цьому в кожній групі мають бути сильні, середні та слабкі учні, дівчатка та хлопчики. Якщо група під час уроків працює злагоджено, дружно, немає необхідності змінювати її склад;

- групі дається одне завдання, але при його виконанні передбачається розподіл ролей між учасниками групи;

- оцінюється робота не одного учня, а всієї групи, підписи членів групи під кожною роботою, що здаються, обов'язкові (тобто оцінка ставиться одна на всю групу);

- оцінюється робота всіх учнів і важливо, щоб оцінювалися не так знання, як зусилля учнів. Тому часом можна надати учням можливість самим оцінити результати своєї праці;

- вчитель сам обирає учня (учнів) групи, який має звітувати за виконане завдання. Цей учень може бути слабким.

Будь-який із способів співробітництва і співтворчості педагога та учнів збільшує їх мотивацію до навчання. Цікаві динамічні заняття сприяють підвищенню інтересу до навчання, а заохочення та підвищена увага до учнів з боку педагога стимулює прагнення успіху учнів. Індивідуальний підхід у процесі педагогічного діалогу створює умови для мотивації навіть учнів, які відстають. Тобто, розробляючи завдання, педагог враховує рівень складності кожного учня окремо.

Дослідження не вичерпує змісту цієї проблеми. Одним із можливих продовжень може бути вивчення колективу школярів, оскільки виховна цінність відносин між учителем та учнями залежить від рівня організованості колективу, ступеня розвитку громадської думки, характеру традицій, авторитету класного активу. Крім того, в ході дослідження виникла необхідність ретельного аналізу мотивації навчальної діяльності учнів та виявлення негативних сторін ситуації успіху, що істотно впливає на характер відносин з педагогами.

РЕЗЮМЕ

Отримання знань без примусу, авторитаризму, приниженні гідності, засноване на цілковитій довірі, взаєморозумінні та повазі – це система навчання, яка носить назву «педагогіка співробітництва». Спільна діяльність та єдність інтересів всіх учасників навчального процесу є її основою. Одним із найбільш суттєвих складників педагогіки співробітництва є можливість вибору у вихованця, який стосується саме освітнього процесу. Педагогіка співробітництва має суттєві відмінності від традиційного навчання, однією з яких є атмосфера абсолютної довіри, яка панує між вчителем та учнем. Модернізація сучасної української освіти, яка набуває на теперішній час особливої актуальності, виховання розумного, відкритого до навколишнього світу, впевненого у собі молодого покоління зумовили вибір теми курсової роботи «Співробітництво вчителя і учня в навчанні».

У першому розділі роботи розглянуто навчання через діалог та об'єднання як основу педагогіки співробітництва. Також обґрунтовано основні положення педагогіки співробітництва, визначено її головні ідеї, цілі та завдання. На основі аналізу педагогічної літератури досліджено способи та прийоми організації успішної співпраці вчителя та учня, основні завдання кожного учасника освітнього процесу, роль індивідуальної роботи у командному навчанні.

У другому розділі роботи розкрито аналітичні аспекти вивчення сутності співробітництва вчителя та учня у навчанні, проаналізовано педагогічний досвід на прикладі шкіл, змодельовано хід уроку навколишнього світу у 4 класі, виділено основні напрями педагогіки співробітництва та зроблено рекомендації щодо успішної взаємодії педагога з учнем.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків. Обсяг роботи становить 31 сторінку. Список використаної літератури нараховує 21 джерело.

Ключові слова: педагогіка співробітництва, педагогічна взаємодія, спільна діяльність, співпраця, колектив.

REZUME

Acquiring knowledge without coercion, authoritarianism, humiliation, based on complete trust, mutual understanding and respect is a system of education called

"collaborative pedagogy." It is based on joint activities and unity of interests of all participants in the educational process. One of the most important components of cooperative pedagogy is the possibility of a student's choice regarding the educational process. Collaborative pedagogy has significant differences from traditional education, one of which is the atmosphere of absolute trust that exists between teacher and student. The modernization of modern Ukrainian education, which is currently of particular relevance, and the upbringing of an intelligent, open-minded, self-confident young generation have led to the choice of the topic of the course work "Teacher and student cooperation in learning".

The first section of the work discusses learning through dialogue and association as the basis of collaborative pedagogy. It also substantiates the main provisions of collaborative pedagogy, defines its main ideas, goals and objectives. Based on the analysis of pedagogical literature, the ways and methods of organizing successful cooperation between teacher and student, the main tasks of each participant in the educational process, and the role of individual work in team learning are investigated.

The second chapter of the work reveals the analytical aspects of studying the essence of teacher-student cooperation in education, analyzes pedagogical experience on the example of schools, models the course of a 4th grade environmental studies lesson, highlights the main areas of cooperative pedagogy, and makes recommendations for successful teacher-student interaction.

The research paper consists of an introduction, two sections, conclusions, and appendices. The total volume of the work is 31 pages. The list of references includes 21 sources.

Key words: pedagogy of cooperation, pedagogical interaction, joint activity, collaboration, team.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрович Т. З. Педагогіка співробітництва як необхідна складова сучасних технологій навчання. Директор школи, ліцею, гімназії.

Спеціальний тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». 2019. № 4. Кн. 2. Том II (84). С. 8-18.

2. Андрущенко В., Табачек І. Формування особистості вчителя в сучасних умовах . *Політичний менеджмент.* 2005. – № 1(10). С. 58–69.
3. Бех І. Д. Молодший школяр у виховному просторі міжособистісних взаємин. *Початкова школа.* 2000. № 5. С. 1–3.
4. Власенко О. М. Проблема формування моральних цінностей майбутніх учителів. *Освіта Донбасу.* 2020. № 3 – 4. С. 87–93.
5. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., випр. і допов. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552с.
7. Гуреева Л. В., Козьміна Н.А. Особистісно орієнтований підхід та технологія навчання у співпраці: *матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна освіта: методологія, теорія, практика».* Київ: НТУУ «КПІ». 2015. С.18-21.
8. Дволучанська В. О. Реалізація ідей навчального співробітництва у професійній діяльності вчителя початкових класів. Луганський Національний університет імені Тараса Шевченка. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11dvovpk.pdf>
9. Калошин В. Ф. Співробітництво – головна стратегія виховання, або як зробити виховання ефективним. Харків: Основа, 2016. 144 с.
10. Капінус А. Навчальне співробітництво як засіб ефективного навчання молодших школярів. *Витоки педагогічної майстерності.* 2014. № 13. С. 162–168.
11. Калошин В. Ф. Співробітництво - головна стратегія виховання, або як зробити виховання ефективним. Харків: Основа, 2016. 144 с.

- 12.Лейчук А. П. Формування ціннісних основ гуманістичної позиції майбутніх педагогів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. Київ: Волинь, 2003. 368 с.
- 13.Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя (1-7 розділи). – Харків: Основа, 2010. 360 с.
- 14.Пінчук Л. М. Навчання в співробітництві як ефективна педагогічна технологія у викладанні англійської мови як другої іноземної. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки.* 2012. №1(17). С. 66–70.
- 15.Прокопів Л. М. Інноваційні технології навчання і виховання у ВНЗ : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2017. 166 с.
- 16.Савенкова Л. О. Комунікативність учителя. *Педагогіка толерантності.* 2007. №1. С. 94–100.
- 17.Столярова Н. П. Педагогіка співробітництва - це відкрита програма в роботі з іноземними студентами в умовах вищого навчального закладу. *Наукові записки кафедри педагогіки.* Харків. 2011. №25. С. 164–168.
- 18.Табачек І. Особистість вчителя: філософсько-педагогічний екскурс. *Мультиверсум. Філософський альманах.* 2019. № 42. С. 196–207.
- 19.Федорова Н. В. Діалогічне співробітництво як основа організації ефективної педагогічної взаємодії в системі «педагог – студент». *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти.* 2012. № 5. С. 43–47.
- 20.Чорноус Н. А. Навчальне співробітництво: історичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2014. № 36. С. 64–68.
- 21.Ягупов В. В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2003. 560 с.